

tions secundo Constantinopolim destinatae omni expectationis studio jusseritis, nec quid filius vester sanctus frater meus Ennodius retulerit, nec utrum secuta redierit indicastis, et promissionem vestram tanta silentii diuturnitate suspenditis, ut non minus modo praedicatoris taciturnitas reddat attonitos, quam antea fecerat legationis mora suspectos. Unde sola haec causa servos vestros filios meos, Alexium presbyterum et Venantium diaconum, totius provinciae Viennensis nomine, quae ecclesiae ad me pertinenti ab universis decessoribus vestris et apostolica sede commissa est, cum praesentis famulatus pagina destinavi; per quos oraculo beatissimae responsionis agnoscam, utrum fervor schismatum praefatorum qui intra Constantinopolitanam urbem vitio perniciose obstinationis exarserat, cuique, quod magis dolendum est, Alexandrinam vel Antiochenam Ecclesias dicitis illigatas, vobis Christo favente docentibus, digna fuerit correctione restinctus, aut si reversa legatio in paginis evidentibus quod simplex legeretur exhibuit, an forte nuntio magis retulit, unde de vobis ad hoc qualiscunque suspicio reservetur. Veremur

sule contigit, anno Christi 515, quam cum irritam fecisset Anastasii imp. perfidia et dissimulatio, posterior adjecta est in nonas Aprilis, Agapito consule, anno Christi 517, quo ipso anno Aviti epistolae mense

A enim ne pontificale iudicium, dum non indicat prospera, sensisset adversa. His adjicitur, quod diversorum fida relatione comperimus, de reconciliatione vel concordia Ecclesiae Romanae jactitare se Graeciam; quod sicut amplectendum, si veraciter dicitur, ita metuendum est ne callide simuletur. Quaesumus ergo servitio meo cuncti [*In Labbei edit. Concil.*, juncto], ut quid filiis vestris fratribus meis, id est Gallicanis, si consulari respondere debeam instruatis; et quia securus, non dicam de Viennensi, sed de totius Galliae devotione polliceor, omnes super statu fidei vestram captare sententiam: orate ut sic nos perditorum professio fucata non fallat, sicut ab unitate quam regitis veritas comperita non separat. Accepta in calendis Februarii, Agapito consule, per B Alexium presbyterum et Venantium diaconum.

EPISTOLA LXXXVIII.

HORMISDAE AVITO EPISCOPO, VEL UNIVERSIS EPISCOPIS PROVINCIAE VIENNENSIS, SUB TUA DIOECESI CONSISTENTIBUS.

Qui de his quae ad disciplinam catholicam pertinent maxime sciens instrui cupit, quid studii...

(*Hanc epistolam dabimus ubi et Hormisdae.*)

Februario responderat Hormisda. Quare secundam legationem, quae tum adhuc parabatur, jam profectam in Orientem falsa Viennam fama pertulerat.

ALGIMI AVITI

HOMILIA DE ROGATIONIBUS.

UNDE CONSUETUDO ROGATIONUM PROCESSERIT.

Currit quidem tramite vitali, non per Gallias tantummodo, sed pene per orbem totum rogationis observantiae flumen irriguum, et infectam vitis terram uberi fluxu annuae satisfactionis expurgat. Peculiarior tamen nobis in hac ipsa institutione servitii et gaudii causa est, quia quod hinc modo ad cunctorum utilitatem defluit, ex nostro primitus fonte manavit: et forte nunc pertineat ad cujuscunque privilegii ornatum sumptae primitus institutionis exordium. Caeterum cum ad hujusmodi humilitatem ineffabilis necessitas rigida Viennensium corda perdomuit, sentiens ecclesia nostra causam aegritudinis suae, non sibi quasi maxime praee omnibus, sed quasi soli ex omnibus existimans opus esse instituenda observatione praesenti, sollicitius captavit remedium, quam primatum. Et quidem terrorum temporis illius causas multos nostrum recolere scio. Siquidem incendia crebra, terrae motus assidui, nocturni sonitus,

C cuidam totius orbis funeri prodigiosum quoddam bustuale minitabantur. Nam populosis hominum concursibus domestica silvestrium ferarum species observabatur, Deus viderit an ludificans oculis, an adducta portentis. Quidquid tamen ex iis diebus foret, perinde monstruosum intelligebatur, seu sic veraciter immania bestiarum corda mansueferi, seu tam horribiliter conspectibus territorum falsae visionis phantasmata posse conflagri. Inter haec diversa vulgi sententia, dispariumque ordinum variae opiniones. Alii quod sentiebant dissimulando, quae stetit nolebant dare, casui dabant; alii spiritu salubriore, abominabilia nova quoque (*In edit. Gagnei*, quaeque) congruis malorum proprietatis significationibus interpretabantur. Quis enim in crebris ignibus imbres Sodomiticis non timeret? quis tremantibus elementis, aut decidua culminum, aut disrupta terrarum imminere non crederet? quis videns, certe videre se pu-

* De hac homilia Gregorius Turon. lib. II Historiae, cap. 34: Refert Avitus in quadam homilia quam de Rogationibus scripsit, has ipsas Rogationes quas ante Ascensionis Domini triumphum celebramus, a Mamerto ipsius Viennensis urbis episcopo, cui et hic eo tempore praerat, institutas fuisse, dum urbs illa multis terretur prodigiis, etc. Multas hujus argumenti ab Avito habitas homilias fidem faciunt Flori diaconi

Excerpta, in quibus sententiae proferuntur ex sermonibus die primo, secundo et tertio Rogationum. Quin et his plures numero fuisse crediderim, sed a Floro propterea neque hanc in qua versamur, neque alias commemorari, quod in illis nulla Pauli Epistolarum fieret mentio. Quae in hac editione nostra discrepant a Gagneiana omnium prima, veteri exemplari debentur ex quo deprompta sunt.

tans, pavidos naturaliter cervos per angusta portarum usque ad fori lata penetrantes, non imminentem solitudinis sententiam formidaret? Quid multis? Tracta sunt hæc inter timores publicos et rumores privatos usque ad imminentem solemnium vigiliarum noctem qua celebrari festum dominicæ Resurrectionis annua consuetudo posebat. Siquidem hanc omnes, laborum opem, malorum finem, metuentium securitatem, communibus animis opperiebantur. Adfuit ergo vox illa venerabilis quæ ad spem publicæ absolutionis votivum solemnem patefecerat. Sed mox illic multo vehementior strepitus ictu flagelli gravius ferientis intonuit: utpote quem jam emensis gradibus, superlativum nihil sequi aliud quam chaos intelligeretur. *Ædes* namque publica quam præcelso civitatis vertice sublimitas immensiter fastigiata prætulerat, flammis terribilibus conflagrare crepusculo cœpit. Interpellatur itaque nuntio discriminis jucunditas solemnitatis: pleno timoribus populo ecclesia vacatur. Omnes namque similem facultatibus vel domibus propriis casum de quadam præminentis incendii arce metuebant. Perstitit tamen coram festivis altaribus invictus antistes, et calorem fidei suæ accendens flumine lacrymarum, permissam ignibus potestatem incendio abscedente compescuit. Desperatione deposita reditur ad ecclesiam, et restincta flammaram luce clarescit luminum pulchritudo. Nec sane ulterius trahitur de arripiendo compunctionis medicamine mora. Prædecessor namque meus, et spiritalis mihi a baptismo pater, Mamertus sacerdos, cui ante non paucos annos ^a pater carnis meæ accepto, sicut Deo visum est, sacerdotii tempore successit, totas in ea quam supra diximus vigiliarum nocte sancto Paschæ concepit animo Rogationes; atque ibi cum Deo tacitus desinivit quidquid hodie psalmis et precibus mundus inclamat. Revoluta ergo solemnitate paschali, non jam quid, sed quomodo aut quando fieri debeat, secreta primum collatione tractatur. Putabatur a quibusdam Viennensis senatus cujus tunc numerosis illustribus curia florebat, inventis non posse addici, cum vix acquiesceret legitimis inclinari. Sed pius ac sollicitus pastor, sapientiæ salibus largus, mansuefaciendarum ovium prius orando animum, quam perorando mollivit auditum. Pandit igitur dispositionem, indicit ordinem, exponit salubritatem; et viro tam religiosi quam solertis ingenii parum fuit, si obedientibus propositum tantummodo institutionis promeret, nisi inter initia etiam vinculum con-

A suetudinis assignaret. Inspirante igitur compuncto- rum cordibus Deo, auditur a cunctis, confirmatur, attollitur: eligitur tempori triduum præsens, quod inter Ascensionis sacræ cultum diemque dominicum, quasi quodam opportunitatis propriæ limbo circumpositis solemnitatibus marginaretur. Explorante autem episcopo fervorem inchoationis, et maxime verente ne, ob tardam populi sequacitatem, paucioribus eJuctis observatio ipsa confestim in sui novitate revilesceret; ad basilicam quæ tunc mœnibus vicinior erat civitatis, orationem primæ processions indicit. Itur celebri alacritate, copiosa multitudine, maxima compunctione: ut revera populilacrymis laboribusque brevis atque angusta processio videretur. Ubi vero sanctus sacerdos de minorum effectu majorum indicia **B** collegit, sequenti die institutum est, quod nunc primo, id est crastino, si Dominus annuit, die laboraturi sumus. ^b Secutæ sunt succiduo tempore quædam ecclesiæ Galliarum rem tam probabilis exempli; sic tamen, quod hoc ipsum non apud omnes iisdem diebus quibus penes nos institutum fuerat, celebraretur. Nec porro magni intererat quod triduum eligeretur, dummodo psalmodiarum officia lacrymarum functionibus annuis persolverentur. Tamen cum dilectione rogationum, etiam sacerdotum crescente concordia, ad unum tempus, id est ad præsentis dies, universalis observantiæ cura concessit. Porro autem eo attinuit ista præfari, ut, seu recoleantibus hæc, seu ignorantibus forte retulimus, omnes tamen attendant, quod Ecclesia quæ misit aliis formam institutionis, multipliciter est debitor ostendendæ alacritatis, et prima debet esse compunctionis officio, quæ in re tam necessaria omnibus facta est mater exemplo. Unde imminere nunc, si Deus annuit, rogationum nostrarum operosissimam festivitatem, non quasi nescientibus indicimus, sed quasi expectantibus commendamus. Quia licet non absque labore constet servanda professionis ipsius consuetudo, delectat tamen asperitas medicaminis, in quo frequenter inveniri probata est spes salutis. Si dixerimus, inquit Apostolus, *quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus* (1 Joan. 1, 8). Et si confiteri debemus assidue nos peccare, opus est confitendi officio, humilitate pœnitendi. Præsertim cum plebis adunatæ compunctio sic ad incitamentum boni operis possit aptari, ut rebellis magis convenientius erubescat, si cunctæ multitudini propriæ mentis solitudine contradicens, peccata sua vel vitia cum populo sumente non defleat. Necessaria

^a Is fuit Isicius sive Hesyehius. Ado Viennensis in Chronico: *Avitus, inquit, Viennensis episcopus, eloquentia et sanctitate præcipuus, cujus frater Apollinaris Valentis episcopus, miraculis insignis, Isicii senatoris primum viri, postea Viennensis episcopi, duo lumina clarissimi filii*. Senatorem se Romanum Avitus quoque filius, et in episcopatu successor, professus est in epist. 34. In eadem Viennensi cathedra postea sedit Isicius alter, qui in concilio Aurelianiensi v et in Parisiensi III subscripsit.

^b Prima omnium, aut inter primas Ecclesia Arvernorum, teste Sidonio lib. VII, epist. 4 ad Mamertum ipsum Rogationum auctorem. Mox tota Gallia impe-

rata et observatæ; tum in regno Francorum, quod Gothicum jam regnum occuparat, decreto concilii Aureliani, I, can. 27: *Rogationes, id est Litanias, ante Ascensionem Domini ab omnibus ecclesiis placuit celebrari*. Tum in regno Burgundionum, quo reliqua fere pars Galliæ continebatur: quod patet ex can. 6 concilii Lugdunensis II: *Placuit etiam universis fratribus, ut in prima hebdomada novi mensis, hoc est ante diem dominicam quæ prima in illo mense illuxerit, Litanias sicut ante Ascensionem Domini sancti Patres fieri decreverunt, deinceps ab omnibus ecclesiis seu parochiis celebrentur*.

est igitur boni operis conspiratio. Sumit alter ex altero, aut de humilitate exemplum, aut in confessione solatium. Periculosius agitur singulare certamen, in quo vires altrinsecus experiri posse paucorum est. At vero, cum contra hostem communem multitudinis pugnat assensus, trahit etiam timidum militem virtus aliena. Robustis bellantibus infirmitas delitescit, et quodam unitatis suffragio laus sit invalidis, in exercitu fortium computari. Denique cum victoria contigerit, totis acquiritur; et cum paucorum dextra pugnaverit, omnium gloria triumphavit. Hoc dico de infirmitate communi, quæ si se rogantibus non subtrahat etiam cum ipsa per se minus fecerit, non tamen ad integrum fructu carebit. In illa gloriosa et admodum singulari historia Ninivitarum, contra exercitum commotæ Divinitatis gladium, juncta seniorum viribus etiam infantilis ætas pugnare compulsæ est. Humani quoque mercedem et gratiam jejuni pecorum famæ adauxit. Quin et ipsa irrationabilis creatura quæ offensam timere non potuit, quodam modo veniam postulavit. Et quia homines in morem animalium vivendo peccaverant, rursus animalia sua quasi homines jejungere coegerunt. Propter hanc ergo discretionem, in Evangelio Dominus ait: *Petite et accipietis, quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis* (Matth. vii, 7). Petere enim docti est, quærere devoti; petit sciens, quærit nesciens. Cum petis, vis accipere quod intelligis; cum quæris, adhuc conaris invenire quod petas. Ideo qui jam superiores sunt, orando petant; qui infirmi, laborando quærant. Porro autem pulsare commune est. Nullus quippe obstructum aditum vocibus pulsat: istud ad manus pertinet, et corporis actus est. Petat ergo scientia, quærat amor, pulset operatio, maxime in observatione præsentis. Festivitas siquidem est, cujus jocunditas tota sola sobrietas, cujus epulæ lacrymæ, cujus pastus esuries est: cujus principium ex necessitate, perseverantia in dilectione, actus in requie, requies in labore: cum tota ista observantia confessio penitendi pro culpa sit, et rogandi pro venia. Etiam vero evangelica præsens lectio utilitatem supplicationis exposuit, dum in navi Dominum dormientem chorus discipulorum sub tempestatis strepitu trepidus suscitaret (Matth. viii, 24). Neque porro aliud fuit in tanto repugnantium sibi invicem ventorum fluctuumque conflictu, seditum

A profundius Dominum nostrum interrita quiete jactu, nisi ut ad eum inter discrimina quæ patimur, timoris nostri causa confugeret. Assiduo nos icu tempestas ista faigat, impulsu terribi contra nos tonitrus sæculi clamat, scintillantibus ad punctum radiis mundana commotio non illuminat sed coruscet. Ecclesia est navis quæ nos per varios casus velut inter marinos gurgites ducit. Aures quidem nostras obtretationibus et blasphemiarum stridore, quasi laxata laterum compage, reverberat; sed puppim veritatis soliditate constructam penetrare non potest quod fatigat. Et quia promisit Dominus noster Ecclesie, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi* (Matth. xxviii, 20); in navi quidem est in qua sumus, sed metuere jam non potest quod timeamus. Post resurrectionem enim ascensionemque suam totus inter pericula nostra requiescit. Alienæ magis formidini opus est, ut qui securus jacebat evigilet. Clametur ergo vocibus supplicationis; et, si ingravante periculo necdum audit, pulsetur manibus largitatis, et dicatur ei: *Exsurge: quare obdormis, Domine, oblitus inopiæ et tribulationis nostræ* (Psal. xliiii, 23, 24)? Dicturus est quidem expegefactus, *Cur timidi estis, modicæ fidei* (Matth. viii, 26)? Reddat salutem, et increpet infirmitatem. Et si parva fides est, quia timeamus sæcularia, est tamen aliquantula, si recurramus ad Dominum. Non autem timeretur coram ipso, si ipse timeretur. Sed minima conscientia recti maxima causa trepidandi est, in nostra præcipue vita, cui criminum continuatio sit discriminum multitudo. Quocirca si non diximus Christo, *Vigila nobiscum, saltem dicamus, Evigila propter nos*. Non rogavimus ne discederet, obtineamus ut redeat, nec deserat cursum navigationis infirmæ, donec vento et mari silentium jubeat, et furorem insanientis sæculi celerrimo sine compescat, et fiat in retributione judicii tranquillitas magna quæ in hoc mundo esse non potest. Quia si de mundo cassetis (Joan. xv, 19), mundus quod suum erat diligeret. Sed devincto mundo perveniat ad supernam quietem: ubi quoniam possibilitas pereundi aberit, nec periculi causa nascetur: ubi semper nobiscum Dominus, semper cum illo, si dederit, nos erimus: et qui hic aliquoties negligentibus dormit, illic perpetuo fruentibus sine fine vigilabit.

QUORUMDAM S. AVITI OPUSCULORUM FRAGMENTA.

ADMONITIO.

Præter homiliam superiorem et alteram in conversione Sigismundi regis habitam cujus meminit Agobardus, restant in vetustissimis schedis Thuanae: bibliothecæ tituli aliarum octo, cum primis cujusque verbis, in hunc modum:

ROMILIARUM OCTO TITULI ET INITIA.

- I. Dicta in dedicatione superioris basilicæ: « *Dispenseram patientia taciturnitatis hodiernæ.* »
- II. Dicta in basilica sanctæ Mariæ: « *Statueram, dilectissimi, et quantum arbitror.* »

- D III. In restauratione baptisterii in civitate sua Vienna: « *... Temporum perturbationes quibus.* »
- IV. Dicta in dedicatione basilicæ Geneva: *Novimus et miramur ex evangelica lectione divitem.* »
- V. Dicta in dedicatione... « *Pertinet ad locum...* »
- VI. Dicta in basilica S. Petri, quam sanctus episcopus Tarantasiæ condidit: « *... Par est decrecat facultas virium, crescente materia gaudiorum.* »
- VII. Dicta in basilica sanctorum Agaunensium, in innovatione monasterii ipsius, vel passione martyrum: « *Præconium felicitatis exercitus, in cujus congregatione.* »
- VIII. Homilia dicta in conversione domni Seyisrici, postridie quam soror ipsius ex Ariana hærese est re-